

Na het herkrijgen van de onafhankelijkheid werden reeds in 1814 regels over de adel vastgesteld. Nu kwamen die van het centrale gezag, de Soevereine Vorst. Ook de ridderschappen kregen weer hun aandeel in het bestuur van de verschillende provincies. Zij kregen het recht om, tezamen met de steden en de landelijke stand, de Provinciale Staten te kiezen en daarmee indirect ook de leden van de Tweede Kamer. De Koning benoemde daarop een groot aantal personen in de ridderschappen. Daar waar geen ridderschap was, zoals in Zeeland en Friesland, werden personen erkend als edele van die provincie. Niet alleen leden van de aloude adellijke families werden als zodanig erkend, maar er werden daarnaast ook leden van patricische families verheven in de adelstand.

Al spoedig, in 1816, kwam men tot de oprichting van een Zeeuwse ridderschap. In Friesland duurde het echter langer. Daar heerste een afwijkende bestuursinrichting, resultaat van de invloed van een viertal Friese edelen. Deze 'pressiegroep' heeft zich erg ingespannen voor de herinvoering van een aantal bestuursvormen met de daarbij behorende tradities uit de periode van de Republiek. Ondanks hun verzet moest in 1825 deze 'status aparte' worden opgegeven. Toen ook kwam een Ridderschap van Friesland van de grond.

Nog geen 25 jaar bleef dit staatsrechtelijke instituut bestaan. In 1849 vergaderde zij voor het laatst. Evenals in andere provincies bleef de ridderschap echter wel voortleven, al daalde allengs de belangstelling. Een zevental leden van de Ridderschap van Friesland constateerde in 1885 dat voortbestaan verder niet zinvol was en men besloot tot opheffing. De bezittingen, waaronder het archief, werden overgedragen aan het Friesch Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde. Thans zijn de archivalia ondergebracht bij het Ryksargyf in Fryslân.

In januari 1998 kwamen zestien nazaten uit de oude Friese adellijke families bijeen op Epemastate in Ijsbrechtum. Daar werd van gedachten gewisseld over een eventuele heroprichting van de Friese ridderschap. Ondanks dat de meeste aanwezigen niet meer in Friesland woonden, waren zij erg geboeid door hun Friese 'roots' en de rol die hun

familie in die provincie had gespeeld. Daartoe zal het boek van Yme Kuiper, *Adel in Friesland 1780-1880* (Groningen, 1993) zeker hebben bijgedragen. Enige maanden later, op 23 april 1998, was de heroprichting een feit. De nieuwe ridderschap heeft zich tot doel gesteld de historische banden die tussen de families van vele leden hebben bestaan, in stand te houden. Bovendien wil men de band tussen de leden onderling versterken alsmede zowel immateriële als materiële hulp bieden op humanitair en cultureel gebied. Het lidmaatschap staat open voor meerderjarige Nederlanders die tot de Nederlandse adel behoren en lid zijn van een geslacht dat vóór 1852 in de Ridderschap van Friesland was benoemd of toegelaten, of op het ogenblik van intrede sedert twee jaar in Friesland woonachtig zijn. Ook kent de nieuwe vereniging buitengewone leden: de útfanhûzer¹.

Jhr. A.J. Gevers

1 Dit artikel is gebaseerd op een publicatie van de voorzitter van de Ridderschap van Fryslân, Jhr. C. van Eysinga, in: *Fryslân IV* (1998), nr. 4.

OVER PSEUDO-NEDERIGHEID

Een persoonlijke reflectie

Tijdens de laatste Lourdespelgrimage begin mei jongstleden vroeg ik mij af waarom de Nederlandse Maltezer ridders, in tegenstelling tot hun buitenlandse collegae, niet herkenbaar zijn door het dragen van het orde-teken als bâton op het werkuniform. Een medebroeder meende te weten dat de oorzaak hierin gelegen was dat zulks door de afdeling Nederland tot nog toe beschouwd werd – inmiddels schijnt men er anders over te gaan denken – als het tentoonspreiden van discriminerend onderscheid tussen ridderlijke en niet-ridderlijke helpers. Het motief voor het niet dragen van die bâton zou dus in wezen zijn: de christelijke nederigheid. Deze speciale vorm van nederigheid vindt men, naar mijn waarneming, zo niet uitsluitend, dan toch vooral, in Nederland. Persoonlijk heb ik echter voor deze vorm van nederigheid nooit veel gevoeld. Heb ik dan minachting voor de deugd van nederigheid als zodanig? Geenszins. Een van de weinige teksten die ik

goeddeels uit mijn hoofd ken, betreft een verhandeling over de nederigheid, zoals neergelegd in de regel voor leden van de Derde Orde van St.-Augustinus. In die tekst worden drie voorwaarden gegeven die vervuld moeten zijn, wil een mens echt iets tot stand brengen. De eerste voorwaarde daartoe blijkt te zijn de nederigheid, de tweede de nederigheid en de derde de nederigheid. Waarna volgt: 'dat is niet omdat er geen andere deugden zijn, maar als nederigheid onze handelingen niet voorafgaat, begeleidt en volgt, zal hoogmoed alles aan onze handen onttrekken'. Verder staat er nog: 'Allen zijn bedelaars voor God, maar alleen nederigen kennen deze armoede'.

Van mij, als groot liefhebber van St.-Augustinus, zult u dus geen kwaad woord horen over de nederigheid. De genoemde, typisch Nederlandse vorm van nederigheid echter is mijns inziens pseudo-nederigheid en het is een misverstand hierin echte nederigheid te zien. Ik wil dat gaarne toelichten met enkele voorbeelden die duidelijk kunnen maken wat pseudo-nederigheid inhoudt en waar het misverstand ligt.

Het moet rond 1972 zijn geweest dat ik in de krant las dat de toenmalige premier Barend Biesheuvel de aanspreektitel 'Excellentie' voor ministers had afgeschaft onder het motto 'wij zijn ook maar gewone jongens'. Zo herinner ik het mij althans. Ik was daar zeer verbaasd over. Uit de argumentatie ('gewone jongens') bleek immers dat Biesheuvel dacht dat de aanduiding 'Excellentie' sloeg op de man terwijl het na enig nadenken duidelijk moet zijn dat niet de man als excellent beschouwd werd, maar de functie. Ongetwijfeld meende Biesheuvel met zijn maatregel een daad van nederigheid te stellen, maar wat hij in feite deed, was het devalueren van het ministerschap.

Tweede voorbeeld. Het zal in de jaren vijftig zijn geweest toen de bisschoppen in Nederland de ringkus afschaften. Voor zover dat beargumenteerd werd met nederigheidsargumenten, moest men tot de conclusie komen dat de bisschoppen altijd hadden gedacht dat die ringkus voor hen persoonlijk bedoeld was. Meer waarschijnlijk lijkt het echter dat het kussen van de bisschopsring als *signaculum fidei* (teken van het geloof) de loyaliteit van de gelovige jegens dat geloof en

jegens het bisschopsambt tot uitdrukking bracht. Vandaar dat het heel goed mogelijk was dat iemand in een bepaald geval overhoop lag met de bisschop als persoon en toch met overtuiging en zonder enige hypocrisie diens ring kon kussen.

Nog een bisschoppelijk voorbeeld. Toen de aartsbisschop Adrianus Simonis pas tot kardinaal benoemd was, gaf hij een persconferentie. Toen echter een journalist aldaar hem terecht aansprak met eminentie, kreeg deze te horen: 'Noem mij geen eminentie.' Ook dat werd beargumenteerd met het nederigheidsargument dat hij helemaal niet uitmuntend was. Goed bedoeld natuurlijk, maar ook hier krijgt men de indruk dat persoon en functie werden verward. Het is alsof een legerofficier, zojuist bevorderd tot majoor, tot zijn mannen zou zeggen: 'Blijf mij maar kapitein noemen, want ik ben niet groter (*major*) dan jullie.'

En dan was er natuurlijk koningin Wilhelmina, die kort na de bevrijding zich in het openbaar meende te moeten vertonen zonder veel entourage en in vrij sjofele kleding. Zij deed dit omdat zij zich een wilde voelen met haar volk dat zoveel geleden had. Dat was natuurlijk een nobel motief, maar uiteindelijk zag haar adjutant Hazelhoff Roelfzema zich gedwongen haar discreet erop te wijzen – zonder veel succes overigens – dat het Nederlandse volk na al die magere jaren nu wel eens zijn koningin in volle glorie wilde zien.

Pseudo-nederigheid is natuurlijk wel te begrijpen als reactie op opgeblazenheid. Van dit laatste is inderdaad sprake wanneer iemand op zijn persoon betreft wat behoort tot zijn functie. Maar de therapie van opgeblazenheid is natuurlijk niet dat men de functie gaat ontwaarden zodat deze geen aanleiding meer zal geven tot opgeblazenheid. Daar schiet de samenleving niets mee op. In feite is dit wat gebeurt bij revoluties, waar mijns inziens dan ook nooit iets goeds uit is voortgekomen. Revolutionairen zijn immers typisch mensen die misbruik van een goede zaak, bijvoorbeeld het koningschap, en die trachten te bestrijden *niet* door zich te richten tegen dat misbruik, maar door het ontwaarden of zelfs elimineren van de zaak zelf, hetgeen betekent: het kind met het badwater weggoien.

Nu terug naar de Orde. De toelating tot die Orde lijkt mij niet op de eerste plaats een onderscheiding van de persoon – zoals bijvoorbeeld de Orde van Oranje-Nassau dat is – maar een zich door een gelofte binden van de persoon aan de *tuitio fidei* (de bescherming van het geloof) en het *obsequium pauperum*, dienstbaarheid aan de armen, in casu vooral aan de onbemiddelde zieken. Dat die dienstbaarheid ook door andere helpers wordt verricht, doet niets af aan het feit dat de dienstbaarheid van deze laatsten alleen in dank aanvaard kan worden. Van de ordeleden echter kan die dienstbaarheid, daar zij door een gelofte gebonden zijn, worden geëist. Dat is het verschil en het valt niet in te zien waarom het zichtbaar maken van dat verschil tegen de nederigheid in zou gaan of denigrerend zou kunnen zijn jegens de andere, niet door een gelofte gebonden helpers.

Jhr. J.A. van der Does de Willebois

HAAGSE BLUF

Kanttekeningen bij: Thera Wijsenbeek-Olthuis, ed., *Het Lange Voorhout. Monumenten, mensen en macht* (Zwolle/Den Haag: Waanders/Geschiedkundige Vereniging Die Haghe, 1998)

Maatschappelijk succes en welstand, glamour en glitter: het is vandaag de dag allemaal erg *en vogue*. In het kielzog hiervan genieten ook de adel en alles wat maar enigszins valt te associëren met traditionele *chic* in brede kring belangstelling. Ook de saai ambtenarenstad Den Haag heeft ontdekt dat 'deftigheid' weer helemaal 'in' is, en men doet in het kader van het 750-jarig bestaan van de stad dan ook zijn best dit imago op te poetsen. Na de dubbeltentoonstelling *Vorstelijk Vertoon en Vorstelijk Verzameld* (1997) wijdde het Haags Historisch Museum vorig jaar een expositie aan het illustere Lange Voorhout. Bij beide tentoonstellingen werden volumineuze en fraai geïllustreerde boekwerken gepresenteerd.

De bundel *Het Lange Voorhout* is mede gebaseerd op maar liefst veertien doctoraalscripties. Een achttal scriptieschrijvers schreef een bijdrage in het boek. De inleiden-

de paragrafen, conclusies en redactie nam Thera Wijsenbeek-Olthuis voor haar rekening, terwijl het genealogisch gedeelte werd verzorgd door Hans Fölting, auteur van een genealogische studie over de Haagse vroedschap. Bij zo'n grote hoeveelheid medewerkers is het een hele toer om consistentie in het geheel aan te brengen. Men is hierin evenwel heel aardig geslaagd, door in alle hoofdstukken dezelfde thema's ter sprake te brengen en een beperkt aantal hypothesen te hanteren.

Het is een aantrekkelijk idee om aan de hand van sociale, culturele en materiële aspecten het portret van een groep straatbewoners door de eeuwen heen te schetsen. In tijden dat de fysieke mobiliteit en daarmee de actieradius van sociale contacten beperkt was, vervulde het buurmanschap immers een veel belangrijker rol in het sociale leven dan vandaag de dag. Hierbij moet men echter niet vergeten dat een schets van het leven aan één straat geen compleet beeld kan geven van het stedelijk leven als geheel, noch van de sociale groepen die het leven aan die straat domineerden. Een belangrijke familie als de Van Brederodes komt men in *Het Lange Voorhout* dan ook amper tegen, eenvoudig omdat die geen woonhuis aan het Voorhout bezat.

Een van de meest geslaagde paragrafen betreft naar mijn smaak de 'gebuyrten', de buurtverenigingen in de zeventiende eeuw, het straatleven en de minder oirbare activiteiten die óók op het Voorhout plaatsvonden. De meeste aandacht schenkt *Het Lange Voorhout* echter aan de adel en het niet-adellijke deel van de elite: zij leverden door de eeuwen heen immers het leeuwendeel van de Voorhoutbewoners. Het boek wil hiermee een bijdrage leveren aan de geschiedenis van de onderlinge verhoudingen tussen adel en regenten, voornamelijk in Den Haag natuurlijk. Wat valt hierover te lezen?

Laten wij beginnen met een afbeelding. Op pagina 94 ziet men een royaal opgezet portret van Arent van Wassenaer-Duivengoede, zijn echtgenote Anna Margaretha van Scherpenzeel en een niet-geïdentificeerde kleuter (mogelijk een jong gestorven kind), geschilderd door Gerard van Honthorst. Een datum van vervaardiging wordt niet vermeld, doch het betreft duidelijk een echtpaar op jong-